

Жупан, О. Фабрика мрій : [про Монетний двір НБУ] // Вісник. - 2001.

- □ 1. - С. 1, 7. 60-63.

□ ФАБРИКА МРІЙ

З 1996 року загальнонаціональною грошовою одиницею України стала гривня, звільнивши наші гаманці від свого попередника громіздкого купона. І якщо перша партія гривні завозилася до нас із Канади, то-сьогодні Україна одна з небагатьох держав світу, які мають власний Банкотно-Монетний двір. І знаходиться вгні нашому рідному Ватутінському районі, поповнюючи його промисловий комплекс.

Саме у нас, можна сказати на очах, карбуються монети, друкуються купюри, які щодня проходять через наші руки. Виробництво це дуже складне і навіть ювелірне, адже крім грошей тут виготовляються ордени та медалі, ювілейні монети, які могли б стати гордістю будь-якої нумізматичної колекції.

Валерій Плітченко директор Монетного двору. Разом із колективом працює над тим, щоб монетне виробництво на Україні було відроджене і стало складовою процесу розбудови держави.

-Валерію Васильовичу, наскільки необхідно Україні мати власне монетне виробництво?

-Лише третій рік працює на Україні монетне виробництво, але вже сьогодні з впевненістю можемо говорити про його доцільність. Виготовлення грошей - складний і кошковий процес, але це дешевше ніж замовляти їх на стороні. Достатньо сказати, що за рік Монетний двір здатний випустити мільярд обігових монет, близько 900 тисяч ювілейних та пам'ятних, 200 тисяч орденів та медалей.

Мати свою «фабрику грошей» державі не тільки вигідно, це ще й свого роду політика. Українські монети сьогодні виконують ряд функцій, серед яких - репрезентація монетної політики держави, зокрема, Національного банку; відтворення в символах та емблемах історії та культури нації, представлення світові технологічних можливостей власної виробничої бази.

Монетний двір Національного банку України створювався як одне з найсучасніших,

розрахованих на перспективу підприємств із унікальним технічним обладнанням, новітніми технологіями.

-Більшість навіть уявлення не має про те, як робляться гроші, зокрема монети.

-"Ембріон" монети зароджується в макетній майстерні. Тут розробляється ескіз та виготовляється макет монети. Саме тут народжуються її аверс та реверс, її дизайн. Розробляється він на конкурсній основі, що дає можливість вибрати дизайн-проект, який найповніше та найяскравіше відображає головну ідею.

Після затвердження ескізу триває майже тримісячний процес втілення художнього задуму в металі. Художники-скульптори макетної майстерні відтворюють ескіз у пластиліні та гіпсі. Потім модель монети відливають із штучної смоли і за допомогою редуційного верстата зображення з моделі переноситься на метал. На перший погляд цей процес здається нескладним: повільно обертається модель, яку уважно "зчитує" спеціальний шуп, передаючи найменший свій рух спеціальному фрезерному пристрою, що обробляє метал. Але за зовнішньою простотою - складні розрахунки зчитуючого пристрою та різального інструмента, працюючого з точністю майже до мікрона.

Після того як мотив майбутньої монети нанесено металева заготовка потрапляє на дільницю токарної обробки. Машина, якою керує комп'ютер, із філіграною точністю (щоб не пошкодити зображення) шар за шаром знімає метал, надаючи заготовці потрібної форми. За допомогою комплексу найсучасніших гравірувальних засобів заготовка перетворюється на високоякісний карбувальний інструмент. Після відповідної термічної обробки заготовки та гартування її холодом процес продовжується на дільниці тиражування карбувального інструмента. Під потужними пресами з тиском 630 та 1250 тонн на квадратний сантиметр мотив монети витискується за допомогою редуції-позитива на робочих інструментах - штемпелях, які після токарної та термічної обробки, а також спеціального покриття поверхні передають у карбувальне виробництво.

Невід'ємною складовою другої ланки технологічного процесу - інструментальної - є термообробка. Дільниця термообробки устаткована сучасним обладнанням швейцарського виробництва. Тут встановлено нагрівальні печі з комп'ютерним програмуванням та прилади для обробки монет холодом, що підвищує твердість металу.

Крім того, їх обробляють за допомогою електричного струму.

Цикл інструментального виробництва нашого Монетного двору охоплює весь спектр виготовлення карбувального інструмента, що істотно поліпшує його якість і виробничу довговічність. Не кожний Монетний двір світу може похвалитися такими як у нас технологіями.

-Ви говорили про ювілейні монети. Чим вони відрізняються від обігових?

-Ювілейні, пам'ятні монети - це ті, що випускаються на відзначення якихось подій, пам'яток історії та культури, видатних людей. Ювілейні монети - це різновид пам'ятних монет і випускаються вони до ювілеїв. На обігових монетах номінал, як правило, карбується на реверсі. На ювілейних на реверсі карбується основний мотив, який розкриває художній задум-чи тему, а номінал монети карбується на аверсі - там, де розміщуються атрибути держави - її назва та герб.

За час свого існування вже випустили 34 пам'ятні монети із дорогоцінних металів та 37 із мідно-нікелевого сплаву. Художній мотив на монетах із дорогоцінних металів має матову поверхню, а поле -дзеркальне. Виробляються такі монети за спеціальною технологією "пруф", якою ми опанували в повній мірі, що теж говорить про рівень Монетного двору. Полірувальники доводять поверхню штемпелів до такого дзеркального блиску, що в них навіть можна побачити своє зображення. До приміщення, де карбують монети якості "пруф", не кожному дозволено увійти - надто високі вимоги до чистоти, кліматичного режиму. Наприклад, в кубічному метрі повітря карбувального цеху допускається наявність лише трьох мікроскопічних пилових часток. У нас для його очищення встановлено спеціальні фільтри німецького виробництва - остання їх модель, якої не має навіть суперсучасний Австрійський монетний двір. З гордістю сьогодні говоримо і про те, що заготовки для монет вищої якості виготовляються уже з власного українського срібла.

-А який шлях до нас проходить обігова монета?

-Наприкінці 1999 року ввели в експлуатацію цех карбування монет масового обігу. Це повністю автоматизоване виробництво із високим ступенем режимності. Для їх

виготовлення використовуємо сучасні високошвидкісні прес-автомати механічного типу. За секунду такий прес може відкарбувати 10-12 монет, за хвилину - близько 700.

Монетний двір також оснащено новим карбувальним автоматом для виробництва монет типу "білокор"; вони складаються з двох частин - кільця й серцевини, виготовлених зі сплавів різного кольору, здебільшого жовтого та білого. Завдяки випуску такої продукції, наше національне виробництво вийде на рівень кращих монетних дворів світу - США, Франції, Італії, Німеччини.

Схема роботи карбувального цеху побудована на останніх відкриттях і технічних досягненнях у цій галузі, які забезпечують автоматичну доставку заготовок, їх рахування, ідентифікацію та відправку до сховища, де налічується 1200 комірок для контейнерів із монетами. Сховище працює виключно в автоматичному режимі - людина може увійти сюди лише для сервісного обслуговування. Запит на сховище подається через електронну систему, після чого замовлений контейнер Національного банку надходить зі сховища за допомогою автоматичних шлюзів. Така система існує лише в Україні - її розроблено спеціально для Монетного двору НБУ.

Сьогодні Монетний двір Національного банку України завдяки своїм виробничим потужностям в змозі не лише задовольняти внутрішні потреби держави, а й виконувати замовлення інших країн. Вже сьогодні наша продукція набуває високого міжнародного авторитету.

Монетне виробництво виникло на Україні ще за часів Київської Русі. Зі втратою державності Русь-Україна втратила і можливість випускати власну монету. Лише через тисячу років ми відновили власне монетне виробництво.

Оксана Жупан.